

خیلواکی

استقلال

www.esteqaal.net

یکشنبه ۱۷ می ۲۰۲۶

تهیه، ترتیب و ارسالی: انارگل خوستی

میرویس خان هوتک (میرویس نیکه) بنیان گذار استقلال در افغانستان

زاد روز و پیشینه

میرویس خان هوتک در سال ۱۶۷۳ میلادی (۱۰۴۲ هجری شمسی) در قندهار متولد شد. او از تبار قبیله هوتک، شاخه ای از قوم بزرگ غلجایی بود. خاندان او از نفوذ و جایگاه بالایی در میان قبایل قندهار برخوردار بودند و میرویس از همان جوانی در امور سیاسی و اجتماعی منطقه نقش فعالی داشت.

شرایط تاریخی و اوضاع قندهار

در قرن هفدهم و اوایل قرن هجدهم، قندهار منطقه ای راهبردی میان دو قدرت بزرگ منطقه ای بود از غرب صفویان که تلاش داشتند قندهار را در قلمرو خود نگهدارند از شرق گورکانیان هند که نفوذ خود را در این منطقه جست و جو می کردند این کشمکش باعث ایجاد فشار شدید بر مردم قندهار شد. مالیات های سنگین، دخالت های سیاسی و بی توجهی به استقلال قبایل، نارضایتی گسترده ای در میان مردم به وجود آورد.

سفر میرویس به اصفهان و آغاز قیام

در سال ۱۷۰۷ میلادی میرویس خان توسط والی قندهار به عنوان نماینده به اصفهان فرستاده شد تا از ظلم و سوء مدیریت حکام محلی شکایت کند، در این سفر او نه تنها موفق به جلب توجه دربار شد، بلکه اطلاعات مهمی درباره ضعف های اداری و نظامی صفویان به دست آورد. پس از بازگشت به قندهار، میرویس خان به آرامی طرح یک قیام گسترده را آماده ساخت او با قبایل مختلف پشتون و بزرگان منطقه متحد شد و حمایت گسترده ای برای رهایی قندهار به دست آورد.

آغاز انقلاب قندهار (۱۷۰۹ میلادی)

در بهار سال ۱۷۰۹ میلادی میرویس خان هوتک به همراه قبایل متحد در یک حمله غافلگیرانه سپاه حاکم صفوی را شکست داد و قندهار را آزاد کرد. این پیروزی نقطه عطفی در تاریخ افغانستان بود، زیرا پس از حدود دو قرن سلطه قدرت های بیگانه، مردم قندهار توانستند بر سرنوشت خود مسلط شوند.

پس از این پیروزی میرویس خان حکومت مستقلی در قندهار تشکیل داد و پایه های دولت هوتکیان را اساس گذاشت.

اصلاحات و رهبری میرویس خان

میرویس خان نه تنها یک رهبر نظامی توانمند بود، بلکه در عرصه سیاست و مدیریت نیز چهره ای برجسته محسوب می شد. او توانست اتحاد میان قبایل مختلف پشتون را برقرار کند، نظام مالیاتی عادلانه ای وضع نماید و امنیت راه های تجارتی را تأمین کند و اقتصاد منطقه را احیا سازد و جایگاه قندهار را به عنوان مرکز فرهنگی و سیاسی خراسان بزرگ تقویت کند.

قلمرو جغرافیایی و ساختار حکومتی میرویس خان هوتک (۱۷۰۹ – ۱۷۱۵ میلادی)

۱. مرکز حکومت قندهار

پس از پیروزی میرویس خان بر والی صفوی در ۱۷۰۹ میلادی قندهار به پایتخت رسمی دولت تازه تأسیس هوتکیان تبدیل شد.

قندهار در آن زمان دروازه ای مهم میان خراسان، سیستان، هند و بلوچستان بود. اهمیت جغرافیایی قندهار به دلیل موقعیت ستراتیژیکش بود.

از شمال به جلگه های هلمند و ارزگان وصل می شد

از جنوب به بلوچستان و مکران امتداد داشت

از شرق به غزنی، کابل و پیشاور راه داشت

از غرب تا زرنج، فراه و سیستان امتداد می یافت

۲. حدود قلمرو در زمان میرویس خان (۱۷۰۹ – ۱۷۱۵)

حکومت میرویس خان ابتدا یک حکومت محلی بود که در قندهار شکل گرفت اما در چند سال اول گسترش پیدا کرد و شامل بخش های بزرگی از افغانستان امروزی شد.

مرزهای تقریبی حکومت او عبارت بودند از :

شمال:

از کوه های ارغنداب و دهرآوود در ارزگان آغاز می شد و تا حاشیه جلگه های هلمند ادامه داشت.

جنوب

تا بلوچستان شمالی و نواحی اطراف چمن و سپین بولدک امتداد داشت.

شرق

از طریق غزنی و کابل تا نواحی سرحدی پيشاور نفوذ معنوی وجود داشت.

غرب

تا زرنج (مرکز نیمروز امروزی)، فراه و نواحی نزدیک به سیستان تاریخی گسترش یافته بود. طبق اسناد پوهاند عبدالحی حبیبی در کتاب جغرافیای تاریخی افغانستان در دوره میرویس نیکه حدود حکومت قندهار شامل بیشتر بخش های جنوب و جنوب غرب افغانستان امروزی می شده است.

۳. نظام اداری و کنترل جغرافیایی

میرویس خان برای اداره این قلمرو ساختار حکومتی خود را بر اساس نظام قبایلی و محلی تنظیم کرد.

قندهار مرکز اداری و نظامی حکومت بود و خود میرویس خان در آن مستقر بود.

هلمند و ارغنداب توسط بزرگان محلی هوتکی و قبیله های هم پیمان اداره می شدند.

زرنج و سیستان به دلیل موقعیت تجاری مهم شان حکام خاصی منصوب شدند.

فراه و دشت مارگو این مناطق به دلیل اهمیت دفاعی و ارتباطی توسط خاندان های نزدیک به میرویس خان اداره می شدند.

او یک شبکه وفاداری بین بزرگان قبیله ئی برقرار کرد و با ایجاد پیمان های داخلی، کنترل جغرافیایی را بدون نیاز به حضور دائمی نیروهای نظامی حفظ می کرد.

۴. اهمیت اقتصادی قلمرو

قلمرو میرویس خان در مسیر چندین راه مهم تجارتي قرار داشت.

راه ابریشم از هرات به قندهار و سپس به هند می گذشت.

تجارت اسب، غله، خشکبار و منسوجات از سیستان، فراه و قندهار رونق فراوان داشت.

راه های جنوب به سمت بلوچستان مکران و بندر گوا امکان تجارت دریایی را فراهم می کردند.

همین جایگاه اقتصادی و ارتباطی سبب شد که حکومت قندهار باوجود نوپا بودن قدرت سیاسی و نظامی، خود را به سرعت تقویت کند.

۵. گسترش نفوذ پس از میرویس خان

پس از وفات میرویس نیکه در ۱۷۱۵ میلادی قلمرو هوتکیان توسط فرزندش محمود هوتکی گسترش یافت. او با استفاده از میراث نظامی و اتحاد قبایل که میرویس پایه گذاری کرده بود، سپاه بزرگ فراهم آورد و در سال ۱۷۲۲ میلادی در نبرد گلنان سپاه صفوی را شکست داد و وارد اصفهان شد در نتیجه دولت هوتکیان برای مدتی، نه تنها قندهار و جنوب افغانستان، بلکه بخش های وسیعی از خراسان، کرمان، فارس و حتی پایتخت صفوی را هم کنترل می کرد.

۶. ارتباط قلمرو هوتکیان با افغانستان امروز

قلمرو اصلی حکومت میرویس نیکه بخش عمده ای از افغانستان جنوبی و جنوب غربی امروز را شامل می شد.

ولایت های امروزی قندهار، هلمند، نیمروز، فراه، زابل، ارزگان و بخش هایی از غزنی و کابل مرزهای تاریخی سیستان و فراه در غرب از نظر اقتصادی و سیاسی به قندهار وابسته بودند. این محدوده همان بخشی است که امروز در افغانستان به عنوان هسته تاریخی مقاومت پشتون ها شناخته می شود.

به همین دلیل میراث میرویس خان نیکه نه تنها بخشی از تاریخ محلی قندهار، بلکه یک فصل بسیار مهم از تاریخ ملی افغانستان است.

وفات و میراث تاریخی

میرویس خان در سال ۱۷۱۵ میلادی درگذشت و در قندهار به خاک سپرده شد. آرامگاه او که به نام (میرویس نیکه) شناخته می شود، امروز یکی از مهم ترین مکان های تاریخی و فرهنگی افغانستان است.

او در تاریخ افغانستان به عنوان پدر استقلال قندهار و یکی از بزرگ ترین قهرمانان ملی شناخته می شود. میرویس خان بنیان گذار مسیری شد که بعدها فرزندانش از جمله محمود هوتکی و اشرف هوتکی ادامه دادند و حتی تا اصفهان و شیراز پیشروی کردند.

اهمیت تاریخی میرویس خان

میرویس نیکه نماد مقاومت مردم افغانستان در برابر سلطه بیگانگان است او نشان داد که اتحاد، شجاعت و مدیریت قوی می تواند سرنوشت یک ملت را تغییر دهد. نقش او نه تنها در استقلال قندهار، بلکه در شکل گیری هویت سیاسی و فرهنگی افغانستان معاصر نیز بسیار برجسته است. میرویس خان هوتک نه تنها یک رهبر نظامی و سیاسی برجسته بود، بلکه توجه خاصی به علم، دانش و تربیت فرهنگی مردم داشت. او باور داشت که قدرت واقعی یک ملت، تنها از نیروی نظامی

حاصل نمی شود، بلکه با دانش و آموزش شکل می گیرد به همین دلیل میرویس خان در دوره حکومتش به تعلیم و تربیت فرزندان مردم و ایجاد فرصت برای آموزش علم و فنون مختلف "برای دختران و پسران" اهمیت می داد. برخی منابع تاریخی اشاره کرده اند که او خود به مطالعه علاقه مند بود و اساتید و دانشمندان را در دربارش می پذیرفت و حمایت می کرد. بر اساس منابع تاریخی و روایات محلی درباره میرویس خان هوتک، توجه او به علم و تدریس "برای دختران و پسران" چند جنبه مشخص داشته:

۱. پشتیبانی از علما و دانشمندان
میرویس خان در دربار خود علما و شاعران و دانشمندان را می پذیرفت و برایشان احترام قائل بود او باور داشت که حضور اهل علم باعث رشد فرهنگی و اعتلای جامعه می شود.
 ۲. ترویج آموزش در میان مردم
او آموزش و تربیت فرزندان مردم را مهم می دانست و زمینه هایی برای یادگیری فراهم می کرد به خصوص در موضوعات دینی، ادبی و فنون مختلف.
 ۳. علاقه شخصی به مطالعه
گفته شده میرویس خان شخصاً به مطالعه و یادگیری علاقه داشت و خود در پی فراگیری علوم مختلف بود نه صرفاً مدیریت و جنگ.
 ۴. تشویق به تدریس و انتقال دانش "به دختران و پسران"
او استادان و معلمان را تشویق می کرد تا دانش خود را به نسل جوان "اهم از طبقه انانث و ذکور" منتقل کنند و جامعه را از نظر فرهنگی و علمی توانمند سازند.
- به طور خلاصه میرویس خان هوتک هم یک فرمانروای مقتدر و شجاع بود و هم یک مدافع علم و فرهنگ. کسی که می دانست ماندگاری قدرت در کنار توسعه دانش و تربیت نسل آینده امکان پذیر است.